

Урок 2

Відмінювання прикметників. Прикметники твердої і м'якої груп. Перехід прикметників в іменники. Творення прикметників

Очікувані результати:

Після вивчення і закріплення матеріалів цього уроку ви зможете:

1. Відміняти прикметники за відмінками;
2. Визначати прикметники м'якої та твердої груп;
3. Вміти вирізняти прикметники, що перейшли в іменники;
4. Утворювати прикметники.

1. Які морфологічні ознаки прикметника ви знаєте?
2. Скільки відмінків в українській мові? Пригадайте їхні відмінності один від одного.

1. Прикметники твердої і м'якої груп. Відмінювання прикметників.

За кінцевим приголосним основи прикметники поділяються на **тверду** і **м'яку** групи. Основа прикметників **твердої групи** закінчується на **твердий** приголосний, тож в початковій формі (називний відмінок чоловічого роду однини) такі прикметники мають закінчення **-ий**. *Напр.: зелен-ий, місцев-ий.*

Основа прикметників **м'якої групи** закінчуються на **м'який** приголосний, тож в початковій формі такі прикметники закінчуються на **-ій**. *Напр.: мужн-ій, літн-ій.*

Прикметники на **-лиций** не належать ні до твердої, ні до м'якої групи. Вони відмінюються за окремим зразком. Їх в українській мові небагато: білолиций, круглолиций, червонолиций, блідолиций.

Прикметники твердої і м'якої груп мають різні зразки відмінювання:

Приклад відмінювання прикметників твердої групи:

Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в. добрий	Н.в. добра	Н.в. добре	Н.в. добрі
Р.в. доброго	Р.в. доброї	Р.в. доброго	Р.в. добрих
Д.в. доброму	Д.в. добрій	Д.в. доброму	Д.в. добрим

Зн.в. добрий/доброго	Зн.в. добру	Зн.в. добре	Зн.в. добрі
О.в. добрим	О.в. доброю	О.в. добрим	О.в. добрими
М.в. (у) доброму/добрім	М.в. (у) добрій	М.в. (у) доброму/добрім	М.в. (у) добрих

Приклад відмінювання прикметників м'якої групи:

Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в. літній	Н.в. літня	Н.в. літнє	Н.в. літні
Р.в. літнього	Р.в. літньої	Р.в. літнього	Р.в. літніх
Д.в. літньому	Д.в. літній	Д.в. літньому	Д.в. літнім
Зн.в. літній/літнього	Зн.в. літню	Зн.в. літнє	Зн.в. літні/літніх
О.в. літнім	О.в. літньою	О.в. літнім	О.в. літніми
М.в. (у) літньому/літнім	М.в. (у) літній	М.в. (у) літньому/літній	М.в. (у) літніх

Приклад відмінювання прикметників на -лиций:

Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в. круглолиций	Н.в. круглолиця	Н.в. круглолице	Н.в. круглолиці
Р.в. круглолицього	Р.в. круглолицької	Р.в. круглолицього	Р.в. круглолицьих
Д.в. круглолицьому	Д.в. круглолицій	Д.в. круглолицьому	Д.в. круглолицим
Зн.в. круглолиций/ круглолицього	Зн.в. круглолицю	Зн.в. круглолице	Зн.в. круглолиці/ круглолицьих
О.в. круглолицим	О.в. круглолицькою	О.в. круглолицим	О.в. круглолицьими
М.в. (у) круглолицьому/ круглолицім	М.в. (у) круглолицій	М.в. (у) круглолицьому/ круглолицім	М.в. (у) круглолицьих

2. Творення прикметників

1. Які способи творення слів ви знаєте?
2. Як утворюються іменники?

Прикметники в українській мові можуть утворюватися такими способами:

- 1) **префіксальним**: мудрий – премудрий, вічний – правічний, знайомий – незнайомий;
- 2) **суфіксальним**: сестра – сестрин, зима – зимовий, холод – холодний;
- 3) **префіксально-суфіксальним**: барва – безбарвний, кордон – прикордонний, день – щоденний;
- 4) **складанням основ**: щиросердий (щире серце), синьо-жовтий (синій і жовтий), довгоший (довга шия).

Незначна частина прикметників належить **до непоміжних**: білий, синій, щедрий, буланний, сухий. **Похідні** прикметники – це присвійні, відносні та переважна більшість якісних.

Розгляньте таблицю «Способи творення прикметників», з якої можемо побачити, якими способами творяться якісні, відносні та присвійні прикметники.

Способи творення прикметників

Якісні	Відносні	Присвійні
--------	----------	-----------

1. Префікси: недорогий, безіменний, прадавній, завеликий	1.Префікси: беззахисний, праісторичний, трансатлантичний	1. Суфікси –ин-(-їн-) – для утворення прикметників від іменників І відміни та іменника мати: сестрин, Миколин, материн, Надіїн
2. Суфікси, що надають прикметникам нових відтінків у значенні: білявий, чорненький, злющий, здоровенний	2. Суфікси –ськ-, -цьк-, -зьк-, -ан-(-ян-), -ов-, ев-, -н-: батьківський, паризький, гречаний, дубовий, рожевий, срібний.	2. Суфікси –ів-(-їв-), ов-, -ев-(-єв-) для творення прикметників від іменників II відміни: батьків, Петрове, Андріїв, Василева
3. Суфікси, що надають прикметникам нового значення: жилавий, зубастий,	3. Префікси: не-, без-, над-, до- і суфікси –н-, ов-, -альн-, -к-: невимовний,	3. Суфікси –ин-(-їн-), н, -ач-(-яч-) для творення прикметників від назв тварин: левиний, котячий, солов'їний, а також з
язикатий, холодний, колючий	безмежний, понадстроковий	нульовим суфіксом: вовчий, заячий, ведмежий.

3. Перехід прикметників в іменники

Прикметники можуть переходити в іменники. При цьому вони втрачають власні ознаки і набувають значення назв осіб. У реченні виконують роль підмета або додатка.

Розгляньте 2 приклади:

Чергові учні весело проводять час. (*чергові* – означення, що відповідає на питання *які?*)

Чергові скоро приберуть класну кімнату. (*чергові* – підмет, відповідає на питання *хто?*)

Деякі **прикметники** постійно **виступають у ролі іменників**: пальне, набережна, днювальний. До них належать і **географічні назви**: Рівне, Лозова, Коцюбинське, Вишневе.

Питання для самоконтролю:

1. Чим відрізняються прикметники м'якої і твердої груп?
2. За допомогою яких способів утворюються прикметники?
3. Закінчіть речення: «Матеріал цього уроку був легким/нелегким для вивчення, тому що...»

Після опрацювання теоретичного матеріалу та відповідей на питання для самоконтролю відпочиньте, виконавши вправи з фізкультхвилинки (руханки). Перевірте, чи все вам зрозуміло з даної теми уроку, переглянувши презентацію до заняття. За бажанням, для отримання додаткової інформації, перегляньте відеоурок.